



נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרִשְׁת הַשְּׁבוּעַ וְאַתְחַנֵּן תַּשְׁפִּיחַ

"שְׁמַע" וְקִרְיַאת שְׁמַע, מַה הַכוּוֹנָה?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

בפרשתנו אנו זוכים לקרא את הפרשיה המכונה 'קריאת שמע' (פרשיה ראשונה).

בדברינו **לפר' כי תבוא תשע"ה** הפננו את קוראינו לארבעה מקומות בהם התורה נוקטת את הלשון **"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל"** (דברים ו, ד) בחינה של ארבעת המקורות מגלה כי הם עוסקים בשלשת המהויות המהוות את ההווה היהודית, שהיא שלמה רק בשילוב של כולן. **תורת ישראל, ארץ ישראל ועם ישראל.**

בדברינו אלה נתמקד בביטוי שְׁמַע ובמשמעות הביטוי "קריאת שמע" בפרשתנו.

הביטוי שְׁמַע מופיע עוד שלש פעמים, בנוסף לפרשיה הראשונה: **"וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע"** (ד, א), **"וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל"** (דברים ה, א), **"קָרַב אֶתָּה וְשָׁמַע אֶת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר ד' אֶל-לִהְיוֹנוּ וְאֶת-תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר ד' אֶל-לִהְיוֹנוּ אֲלֵיךָ וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ: וַיִּשְׁמַע ד' אֶת קוֹל דְּבָרֶיךָ בְּדַבְּרֶיךָ אֵלַי וַיֹּאמֶר ד' אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת קוֹל דְּבָרֶי הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַיךָ הִיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבְרוּ"** (ה, כד - כה). עניין השמיעה במקור זה מודגש מאוד.

ה"נזיר" רבי דוד הכהן, תלמידו הגדול של הראי"ה קוק זצ"ל, הרחיב בהסבר חשיבותה של השמיעה, נאיר על דבריו פן נוסף. השימוש באוזן מהווה אמצעי ראשון במעלה לחיזוק הקשר בין יהודים. היכולת להקשיב הכרחית כדי לסגור על החבר ולדון אותו לכף זכות. המחבר בשו"ע חו"מ פוסק הלכה למעשה, שעל הדיין מוטלת החובה לחזור על דברי בעלי הדין, לעתים זו פעם ראשונה שבו נוצר סיכוי להגיע למצב שבו כל צד שומע גם את מה שיש לצד השני להגיד. לאוזן שבאמצעותה מקשיבים, תפקיד נוסף והוא ליצור איזון של הגוף. האיבר המטפל בשיווי המשקל הוא האוזן. חיים מאוזנים הם תנאי הכרחי לחיים טובים ומאושרים. לכן, אין זה פלא שגם הקשר עם הקב"ה הוא באמצעות השמיעה וההקשבה.

ועתה נברר את הביטוי "קריאת שמע". נציין כהקדמה שזה הביטוי הראשון בדברי המשנה הראשונה במסכת ברכות, הפותחת את דברי התורה שבע"פ: **"מאמתי קורין את שמע בערבית"**. בעל ה"תפארת ישראל" מסביר כי לביטוי "לקרא" ארבע משמעויות:

א. לתת שם, כמו "ולחושך קרא לילה". **ב.** הזמנה לקרבה כמו "ויקרא לבנו ליוסף" ג. לקריאת חומר כתוב. **ד.** לפרסום כמו "וקראתם דורו". לדבריו, המשמעות הרביעית היא הנכונה בהבנת הביטוי "קריאת שמע" ולכן הפסוק הראשון שלה נקרא בקול רם.

אחרי בקשת המחילה, נציע כי לכל ארבעת המשמעויות קשר ל"קריאת שמע".

הראשונה, לקרא בשם השם, זהו תפקידו של כל יהודי באשר הוא שם, ללכת בדרכיו של אברהם העברי שהיה הראשון לקרא בשם השם. כך גם שמו הפרטי של האדם מקבל את משמעותו ותפקידו במשימה זו.

השנייה, הזמנה לקרבה. באמצעות ההכרזה **"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל"**, אנו מכריזים כי אנו רוצים להתקרב אל הקב"ה ומבקשים ממנו להיות קרוב אלינו.

השלישית, לקרא את הכתוב שהוא תורת משה-תורה מן השמים, שהעיסוק בה הוא זה שפותח את הדרך להיות עובדי השם. הרביעית, לפרסם את האמונה בין כל בנייהם של אברהם יצחק ויעקב, ולאחד אותם סביב רעיון זה.

קריאה זו מלכדת את כולם בתנאי שהיא משדרת האזנה והקשבה. לכן, המשנה גם נוקטת לשון רבים "קורין את שמע בערבית". זאת המטרה! כך ציבור שלם – עם ישראל כולו, על כל חלקיו וגווניו, יתאחד סביב קריאה זו.

בזכות האיחוד נזכה לשמוע את ההכרזה: **"שְׁמַעְתִּי אֶת קוֹל דְּבָרֶי הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַיךָ הִיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבְרוּ"** **"וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל הַקְּוִים וְאֶל הַמְּשָׁפְטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּ וְיִרְשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם"** (דברים ד, א).

לקראת ט"ו באב, נאחל לעם ישראל כולו שנגאל בזכות אהבת חינוס, הצלחה ושמירה לחיילי צה"ל וכוחות הביטחון, שחרור החטופים, רפואה שלמה לכל הפצועים ונחמה לכל משפחות הגיבורים.

לשיעורי הרב יוסף כרמל (ביוטיוב)

לְעֵי לֹוִי זְשִׁמַת		הרב משה מרדכי ארנרין א' בניסן תשפ"ה		לענין הנופלים במערכה להגנת המולדת הי"ד	
הרב ד"ר ג'רי האכנוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
מר שמואל וגבי אסתור שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	הרב ראובן וחייה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ" בתשרי תשפ"ב	הרב שמואל כהן שבת תשפ"א	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	צפורה בת יונה דונייר ע"ה נלב"ע י"ב אדר א'	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה
גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	גבי מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיוון תשפ"ג	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב			

חַמְדַּת הַבְּרָכוֹת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

כיצד מברכים על המצוות?

על אלו מצוות מברכים 'שהחיינו' ועל אלו מצוות אין לברך שהחיינו?
בטור הקודם ביררנו את שיטות הראשונים, נסכם אותם כאן בקצרה:

- א. רב שרירא גאון: מצוות החוזרות מזמן לזמן.
 - ב. בעלי התוספות (במסכת ברכות דף מו ע"א): על מצוות שיש בהן שמחה.
 - ג. רש"י (בביאורו למסכת ברכות דף לו ע"ב): על מצווה שאדם לא קיים מזה זמן רב ועתה זוכה לקיים אותה שוב.
 - ד. רש"י (בביאורו במסכת מנחות דף עה ע"ב, על פי הרחבת הרוקח לדבריו): על הפעם הראשונה שאדם מקיים מצווה. מספר הערות על שיטת רש"י:
1. לא מוכח שרש"י סובר שאין לברך במצבים אחרים. יתכן ורש"י מסכים עם הראשונים האחרים שניתן לברך גם במצבים שהם מתארים.
 2. לגבי ביאור הברייתא בה עסק רש"י: בעלי התוספות מבארים שהכוונה היא לכהן השב לעבוד במשמרתו הקבועה; הרמב"ם מבאר שהכוונה היא להקרבה הראשונה של מנחה מהתבואה החדשה.
- ה. רמב"ם: מברכים על שלושה סוגי מצוות: 1. מצווה החוזרת מזמן לזמן (בדומה לרב שרירא גאון). 2. מצווה שהיא קניין. 3. מצווה נדירה (בדומה לדברי רש"י במסכת ברכות דף לו ע"ב).
1. טור: מברכים שהחיינו על ציצית. משמע שלא על תפילין. מדוע?
1. מהר"י אבוהב: מברכים על בגד הציצית, מצד היותו בגד, ללא קשר למצווה שבו.
 2. ב"ח: מברכים על שמחת המצווה שבלבישת ציצית. אין מברכים על תפילין, מפני שהתפילין דורשים כובד ראש גדול, ולא נכון לשמוח בהם.

נסקור את הפסיקה בעניין:

נפתח בהערה על דברי הבי"ח: אמנם הבי"ח מפרש את הטור כך. אך הוא חושש לסוברים שאין לברך על ציצית, ופוסק שלא לברך עליהם. מצד שני, הוא מציין שמקובל לברך 'שהחיינו' על פדיון הבן, ותוהה מדוע. למעשה הוא אומר כך: ככל הנראה זו גם מצווה נדירה וגם ניתן לומר שיש לה זמן קבוע (לי יום אחרי הלידה).
הגדרת 'הזמן' באופן הזה מפתיעה: בטורים הקודמים כאשר התייחסנו לזמן, התייחסנו למעגל השנה. כאן אנו מדברים על 'זמן' במובן שונה. שנית, אין חובה לפדות את הבכור ביום השלושים – 'ופדיון מִבֵּן חודש תפדה'. ניתן לפדות את הבכור החל מהיום השלושים. אם כך, לא מדובר בהגדרת זמן בלוח השנה וגם לא זמן קבוע בחיי התינוק!
מצד שני, דווקא בהקשר של פדיון הבן לכאורה ניתן להצדיק את ברכת 'שהחיינו'. יום השלושים הוא מעין 'יום הולדת', במובן שמאותו יום הוא כבר אינו נחשב תינוק שזה עתה נולד ונמצא בסיכון. באותו רגע שהוא יצא מכלל הסכנה ומכלל נפל ח"ו ניתן לפדותו ולברך 'שהחיינו' על ששרד את התקופה הראשונה של חייו.
דברים אלו של הבי"ח מאפיינים את דברי רבים מן הפוסקים: אחרי שהראשונים העמידו קריטריונים מסוימים לברכת 'שהחיינו' על המצוות, למעשה הפוסקים בדרך כלל צירפו יותר ממאפיין אחד להצדיק את המצווה, כפי שנציג כעת:
בשולחן ערוך (אורח חיים סימן כב סעיף א) פוסק שיש לברך 'שהחיינו' על ציצית, לכל הפחות כשם שמברכים על בגדים חדשים. בהגהת הרמ"א על הלכות שחיטה (יורה דעה סימן כח סעיף ב) פוסק לברך על הפעם הראשונה שאדם מכסה את הדם (אחרי שחיטת חיה או עוף).

הש"ך (שם ס"ק ה) מתלבט – מצד אחד, לכאורה הרמ"א פוסק כדברי רש"י, שבפעם הראשונה שאדם מקיים מצווה עליה 'שהחיינו'. מצד שני, לא מובן מדוע הרמ"א מזכיר את הברכה דווקא בהקשר של כיסוי הדם, ולא בהקשר של מצוות אחרות. כך שהוא אומר שהקריטריון שמגדיר על איזו מצווה מברכים ועל איזו לא אינו ברור.
לעומתו, הט"ז (באורח חיים סימן כב ס"ק א) אינו מתלבט – הוא אומר שעולה שהרמ"א פוסק כשיטת רש"י, ואם כך ניתן לברך 'שהחיינו' על כל מצווה שמקיימים לראשונה.

המגן אברהם (סימן כב ס"ק א) אומר שככל הנראה מילה, פדיון הבן, וכן כיסוי הדם אינן מצוות שכיחות, ולכן מברכים על קיומן בפעם הראשונה. הפרי מגדים מציין על דבריו שלכאורה יש כאן ערבוב: הרי הרמ"א כותב מפורשות שמברכים על כיסוי הדם כאשר מקיים את המצווה בפעם הראשונה, ואם כך יש כאן שני יסודות שונים המאפשרים את ברכת 'שהחיינו'!
לכאורה צריכים לבאר את דברי המגן אברהם כך: איננו פוסקים כשיטת רש"י, ועל כן אין לברך 'שהחיינו' על מצוות נפוצות, גם כאשר מקיים אותן לראשונה. מברכים רק על מצוות נדירות. מצוות כיסוי הדם היא מצווה מורכבת: מצד אחד, לא כל אדם זוכה לקיימה. מצד שני, ניתן לקיימה בכל עת. לכן לגביה יש פשרה: היא נדירה מספיק להצדיק את הברכה; אך ברכתה תהיה על קיומה הראשון. בכדי לצאת מהסבך, הפרי תואר מציע שכוונת רש"י שונה. נשוב ונחדד את הבעיה: מצד אחד, רש"י כותב שניתן לברך 'שהחיינו' על מצוות שאדם מתחנך לעשותן. מצד שני, אנו יודעים שאין הדבר נכון על כל מצווה שאדם מקיים לראשונה בחייו. אם כך, הקריטריון נותר עלום.

על כן הפרי תואר מבאר כך: יש מצוות שלא ניתן לקיים עד שלב מסוים בחיים. הרמב"ם (הלכות כלי מקדש פרק ה הלכה טו) פוסק שכהן אינו רשאי לעבוד במקדש עד גיל עשרים. כאשר הכהן מתחנך, דהיינו, שחונכים אותו לעבודה חדשה זו – הוא מברך על כך שחי וזכה להגיע לרגע בו הוא מסוגל לקיים את העבודה. הוא הדין לנער המגיע לגיל בו הוא מסוגל לשמור על גופו ולהניח תפילין. הברכה אינה על עצם התפילין, אלא על כך ש'החיינו' – להגיע לגיל בו הוא מסוגל, ומתוך כך הוא אכן, מניח תפילין.
(כמובן שדבריו חולקים על דברי הרמ"א – לפי דבריו אין הצדקה לברך 'שהחיינו' כאשר אדם מכסה את דם העוף לראשונה בחייו בגיל 23).

החתם סופר (חלק א' אורח חיים סימן נה) מציע נפקא מינה אחרת לסוג ה'חינוך' הזה (במובן של חניכה לקיום סוג של מצוות, ולא של חינוך הילדים): כאשר אישה נישאת, פתאום היא מתחילה לקיים מצוות רבות: טבילה, הדלקת הנר, הפרשת חלה. יש לברך על הכניסה להקשר החיים הדורש את קיום המצוות הללו. לכן הוא אומר שיש לברך 'שהחיינו' על הראשונה שבהן, ולכוון על היתר.

בטור הבא בע"ה נסיף מספר נקודות, נסכם את השיטות, ונשתדל להנחות להלכה ולמעשה.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ב)

Bologne, Italy

בולוניה, איטליה
טבת תשנ"ב

אופן הכשרת כלי חרסינה טרפים ששהו י"ב חודש בלא שימוש

שאלה

כלי חרסינה (פורצלן בלע"ז) הבלועים באיסור, האם יש סברה להתיר שימושם לאחר י"ב חודש במקום הפסד מרובה?

תשובה

לעניין הכשרת כלי חרסינה (פורצלן) שנבלע בהם איסור, והם שהו בלא שימוש י"ב חודשים, אם האיסור נבלע בצונן (שרייה וכדו') ניתן לסמוך על שהות י"ב חודש להתיר את הכלי לשימוש¹.
אם האיסור נבלע בחמין, מכיוון שרוב תשמישם של כלי פורצלן הוא בכלי שני הרי שבמקום הפסד מרובה² יש להתיר כלים ששהו בלא שימוש י"ב חודש על-ידי הגעלה שלוש פעמים ברותחין³, ויש שהצריכו להחליף את מי-ההגעלה בכל פעם⁴.

¹ שו"ע יורה דעה (סי' קלה, טז). והטעם, משום שכלה כל לחלוחית האיסור שבו - "נודע ביהודה" (מהדורה תנינא יורה דעה סי' נא). וכן נפסק בספר "סידור פסח כהלכתו" (הרב גרוסמן) (ח"א פרק ו סעיף ז) לעניין שימוש בכלי כזה בפסח כשבלוע בו חמץ, והוא הדין אפילו בכלי חרס.

ואף ניתן לצרף להיתר את הדעה שכלי פורצלן נחשבים לכלי זכוכית, שאינם בולעים כלל, "כנסת הגדולה" (יורה דעה סי' קכא ס"ק כו), "שיירי כנסת הגדולה" (אורח חיים הל' פסח סי' תנא על בית יוסף סעיף ל), שו"ת "שאלת יעבץ" (ח"א סי' טז), בשם אביו. ונהגו להחמיר, ולדמותם לכלי חרס, ולא מדינא, רק לגבי פסח, ולא בשאר איסורים.

² וגם בעל "אגרות משה" (יורה דעה ח"א סי' מג וח"ג תשובה כז) צירף דעה זו כסניף להקל.

³ ואם כלי החרסינה מהווים מערכת שלימה, נחשב הדבר לכולי עלמא להפסד מרובה - "אגרות משה" (יורה דעה ח"א סי' מג ענף ז).

⁴ "אגרות משה" (יורה דעה ח"ב סי' מו), שהתיר משום הפסד מרובה ותקנת השבין. ספר "משיב מלחמה" להרב הראשי לישראל הרב שלמה גורן, (ח"ג סימן קנ).

(ואף אם נשתמש בהם בדבר חס בגוש, שנחשב לדעת המהרש"ל ככלי ראשון, הובא בשו"ת (יורה דעה סי' קה ס"ק ח) והסכים כך להלכה ה"ט"ז, מכל מקום יש לסמוך על דעת רשב"א, ו"דרכי משה" (יורה דעה סי' קה, ד), והגר"א (שם בס"ק יז), שחולקים על מהרש"ל וסוברים, שבדבר גוש נחשב ככלי שני - הרב גורן שם, עמ' שסה-שסו).

⁴ "חזון איש" (הל' פסח סי' קכב סק"ג), שמה שנאמר ג' פעמים בהגעלה, היינו להחליף המים בין הגעלה להגעלה, ובלא זה אין על זה שם הגעלה ג' פעמים. וב"דרישה" (מובא בחזו"א שם) כתב הטעם, כדי לפרסם- דבעלמא אין הגעלה לכלי חרס.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:			
שולמית בת לאה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה
אוראל בן דליה	רוח צפורה בת חנה ישי בן מרים	הילל בן תמר שפרה	טל שאול בן יפה
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	שמואל בן ברוריה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה דוד בן רחל
שלמה בן שולמית	עובדיה בן אסתר מלכה	נעם בן שלומית	משה בן רחל חווה ראנלה בת פיילא
ר' יצחק בן בריינדל גיטה	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	רבקה בת שרה בלה	משה בן אסתר חיה
			מינדה לאה בת ליפשה

לעיין סוזי בת עליוזה כחן ז"ל נלביע כ"ד בחשוון תשע"ח	לעיין חיים משה בן קוקה יהודית כחן ז"ל נלביע ז' בתשרי תשע"ה	לעיין גב' לורייין הופמן ז"ל נלביע ז' בתשרי תשע"ה	לעיין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמוחה סבג נלביע סיון תשע"ט	לעיין שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלביע סיון תשע"ט
--	---	---	---	---

לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי